

भाग-१
संघीय शासन प्रणाली
(Federal System of Government)

१.१	परिचय (Introduction)	३
१.२	संघीय शासनको अवधारणा (Concept of Federal System)	४
१.३	विश्वमा संघीय शासन पद्धति अपनाउने मुलुकहरू (Federal System of Government in Global Perspectives)	५
१.४	संघीय शासन पद्धतिका विशेषताहरू (Characteristics of Federal System of Government)	७
१.५	संघीय शासन पद्धतिमा अधिकारको बाँडफाँडका सिद्धान्तहरू (Theory of Division of Power in Federal System of Government)	७
१.६	संघहरूबीच अधिकारहरूको बाँडफाँडका केही तरिकाहरू (Some Methods of Division of Powers Federation)	१०
१.७	संघीय एकाईहरू बीच अधिकारको बाँडफाँडमा बढी र कम हुने आधार (The Basis of Division of Power among Federal Units)	११
१.८	संघहरूमा उत्पन्न विवाद समाधानका तरिकाहरू (Methods of Dispute Resolution in Federal Units)	११
१.९	संघीय शासन पद्धतिका राजनीतिक सिद्धान्तहरू (Political Principles of Federal System of Government)	११
१.१०	संघीय शासन पद्धतिबाट फर्केका मुलुकहरू (Countries which Rejected Federal System of Government)	१२
१.११	एकात्मक भए पनि संघीय सिद्धान्त बमोजिम शासन व्यवस्था चलाएका मुलुकहरू (Countries Practicing Federal Model within Unitary System)	१३
१.१२	संघीय शासन पद्धतिबाट विघटन भएका मुलुकहरू (Countries Disintergrating from Federal System of Government)	१३
१.१३	संघीय शासन पद्धति अपनाएका मुलुकहरूको यथार्थ स्थिति (Actual Scenario of the Countries Following Federal System of Government)	१४
१.१४	संघहरूमा आन्तरिक द्वन्द्व बढ्ने (Internal Conflict in Federal Units)	१५

- १.१५. संघीय शासन पद्धतिमा आर्थिक अधिकार बाँडफाँड (Allocation of Economic Rights in Federal System of Government)
- १.१६. राजस्वको बाँडफाँड (Allocation of Revenue)
- १.१७. केन्द्रीय सरकारको राजस्व (Revenue of Central Government)
- १.१८. केन्द्रीय सरकारको प्रत्यक्ष खर्च (Direct Expenditure of Central Government)
- १.१९. संघीयताको आकर्षण (Attraction Towards Federalism)
- १.२०. संघीयताको असफलता (Failures of Federalism)
- १.२१. संघीयताको बलियो पक्ष (Strong Aspects of Federalism)
- १.२२. संघीय राज्य छुट्टाउने आधारभूत सिद्धान्त
(Fundamental Principles of Federal States)
- १.२३. महासंघीय शासन प्रणाली
(Federation/Confederation System of Government)
- १.२४. फेडरेसी (Federecy)
- १.२५. फ्रान्स र यसका समुद्र पारका भूमि
- १.२६. भारत र काश्मीर
- १.२७. नेदरल्याण्ड र अरुबा समेत
- १.२८. पोर्चुगल, अजोरेज र मडेईरा
- १.२९. तान्जानिया र जन्जीबार
- १.३०. युक्रेन र क्रिमिया
- १.३१. अमेरिका र प्युटोरिको
- १.३२. डेनमार्क
- १.३३. फिनल्याण्ड र एल्याण्ड
- १.३४. नेपाल (Nepal)
- १.३४.१. नेपालमा संघीय शासन प्रणाली
(Federal System of Government in Nepal)
- १.३४.२. नेपालमा संघीय शासन प्रणाली अपनाउँदा विचार गर्नुपर्ने
आधारभूत सिद्धान्तहरू (Fundamental Principles of
Federal System of Government in Nepal)
- १.३४.३. नेपालमा संघीय प्रणालीका लागि विभिन्न प्रस्तावहरू
(Various Proposals for Federal System in Nepal)

१.३४.४	संघीय शासन प्रणालीका फाइदाहरू (Advantages of Federal System of Government)	५१
१.३४.५	संघीय शासन प्रणालीका बेफाइदाहरू (Disadvantages of Federal System of Government)	५२

भाग-२

स्वतन्त्र, सक्षम र निष्पक्ष संघीय न्याय प्रणाली (Independent, Competent and Impartial Federal Judicial System)

१	परिचय (Introduction)	५७
२	निष्पक्ष, सक्षम र स्वतन्त्र न्यायापालिका (Independent, Competent and Impartial Judiciary)	५८
३	न्यायाधिशको योग्यता, छनोट र तालिम (Qualification, Selection and Training of Judges)	५९
४	सेवा, शर्त र पदावधि (Tennure, Term and Condition)	५९
५	अनुशासन, निलम्बन र बर्खास्तगी (Discipline, Suspension and Removal)	५९
६	संघीय न्यायपालिका (The Federal Judiciary)	६०
७.१	क्यानाडा (Canada)	६१
७.१.१	क्यानाडाको कानूनी प्रणालीको ऐतिहासिक पृष्ठभूमि (Historical Background of Canadian Judicial System)	६१
७.१.२	कमन ल प्रणाली (Common Law System)	६१
७.१.३	सिभिल ल प्रणाली (Civil Law System)	६१
७.१.४	क्यानाडामा संघीय न्याय प्रणाली (Federal Judiciary in Canada)	६१
७.१.५	क्यानेडियन सविधान र अदालतहरू (Canadian Constitution and the Courts)	६२
७.१.६	क्यानेडियन अदालतहरूको संगठन (Organizational Structure of Canadian Courts)	६२

२.६.१.७	क्यानाडामा संघीय अदालतको इतिहास र क्षेत्राधिकार (History and Jurisdiction of the Federal Court of Canada)	६४
२.६.१.८	क्यानाडामा न्यायपालिकाको भूमिका (The Role of Judiciary in Canada)	६४
२.७.२	भेनेजुयला (Venezuela)	६६
२.७.२.१	भेनेजुयलामा अदालत (Court in Venezuela)	६६
२.७.२.२	कानून व्यवसाय (Legal Profession)	६७
२.८.३	अमेरिका (America)	६८
२.८.३.१	अमेरिकी न्याय प्रणाली (The American Judicial System)	६८
२.८.३.२	राज्यका न्यायाधिशहरूको नियुक्ति (Appointment of the State Judges)	७०
२.८.३	संघीय न्याय प्रणालीका तह (The Tier of Federal Judicial System)	७१
२.८.३.४	फैसलाको तरिका (Methods of Decision)	७१
२.८.३.५	न्यायिक शक्ति : सिद्धान्त र व्यवहार (Judicial Power: Theory and Practice)	७१
२.८.३.६	न्यायिक स्वतन्त्रताको प्रत्याभूति (Ensuring Judicial Independence)	७१
२.८.३.७	न्यायपालिकामाथि नियन्त्रण (Control over the Judiciary)	७१
२.९.४	जर्मनी (Germany)	७१
२.९.४.१	जर्मनीमा संघीय न्याय प्रणाली (Federal Judicial System in Germany)	७१
२.१०.	भारत (India)	७१
२.१०.५.२	भारतमा संघीय न्याय प्रणाली (Federal Judicial System in India)	७१
२.११.६	नेपाल (Nepal)	७१
२.११.६.१	नेपालमा प्रस्तावित संघीय न्याय प्रणाली (Proposed Federal Judicial System in Nepal)	७१
२.११.६.२	नेपालको संघीय न्याय प्रणालीको रूपरेखा (Outline of Nepal's Federal Judicial System)	७१
२.११.६.३	निष्कर्ष (Conclusion)	७१

भाग-३

विश्वको सन्दर्भमा आधुनिक शासन प्रणाली

(Contemporary System of Government in Global Perspective)

३.१	आधुनिक शासन प्रणाली (Contemporary System of Government)	५३
३.२	निरंकुश शासन प्रणाली (Autocratic System of Government)	५३
३.३	लोकतान्त्रिक शासन प्रणाली (Democratic System of Government)	५४
३.३.१	गैरसंसदीय अर्थात् राष्ट्रपतीय शासन प्रणाली (Non-parliamentary or Presidential System of Government)	५४
३.३.१.१	पूर्ण राष्ट्रपतीय शासन प्रणाली (Full Presidential System of Government)	५६
३.३.१.२	अर्धराष्ट्रपतीय शासन प्रणाली (Semi-Presidential System of Government)	५६
३.३.२	संसदीय गणतन्त्रात्मक शासन प्रणाली (Parliamentary Republican System of Government)	५६
३.३.२.१	संवैधानिक राजतन्त्रात्मक शासन प्रणाली (Constitutional Monarchical System of Government)	५६
३.३.२.२	अर्धसंवैधानिक राजतन्त्रात्मक शासन प्रणाली (Semi-Constitutional Monarchical System of Government)	५७
३.३.२.३	राष्ट्रमण्डलीय अधिराज्यको शासन प्रणाली (Commonwealth Realm System of Government)	५७
३.४	एकात्मक शासन प्रणाली (Unitary System of Government)	५८
३.४.१	डिभोल्यूसन शासन प्रणाली (Devolution System of Government)	५८
३.४.२	क्षेत्रीय एकात्मक राज्य प्रणाली (Regional Unitary System of Government)	५८
३.४.५	संघीय शासन प्रणाली (Federal System of Government)	५९

भाग-४

विश्वको सन्दर्भमा विभिन्न निर्वाचन प्रणाली र नेपालमा यसको अभ्यास

(Different Electoral System in Global Perspective & its Practice in Nepal)

४.१.	निर्वाचन पद्धतिको विकास (Development of Electoral System)	१०५
४.१.१	बढीमत/बहुमत प्रणाली (Plurality/Majority System)	१०७
४.१.२	समानुपातिक प्रतिनिधित्वको प्रणाली (Proportional Representation System)	११०
४.१.३	समानुपातिक निर्वाचन प्रणालीको अभ्यास (The Practice of Proportional Representation System)	१११
४.१.४	समानुपातिक प्रतिनिधित्वको तरिका (Methods of Proportional Representation)	११२
४.१.५	अर्ध-समानुपातिक पद्धति (Semi-Proportional System)	११७
४.१.६	गैर समानुपातिक बहुस्थान प्रणाली (Non-Proportional Multiseat System)	११८
४.१.७	नेपाल (Nepal)	११९
४.१.७.१	नेपालको अन्तरिम सविधान, २०६३	११९
४.१.७.२	अन्तरिम सविधानको पहिलो संशोधन, २०६३	१२०
४.१.७.३	निर्वाचन क्षेत्र निर्धारण आयोग र सिफारिस	१२१
४.१.७.४	नेपालको अन्तरिम सविधान २०६३ को (तेस्रो संशोधन), २०६४	१२२
४.१.७.५	सविधान सदस्य निर्वाचन ऐन, २०६४	१२३
४.२	निष्कर्ष (Conclusion)	१३५

भाग-५

आत्मनिर्णयको अधिकार : विकास र अल्पसंख्यकको अधिकार

(Right to Self Determination : Minority and Right to Development)

५.१	आत्मनिर्णयको अधिकार (Right to Self Determination)	१३५
५.१.१	राजनीतिक आत्मनिर्णयको अधिकार (Political Self-determination)	१४२
५.१.२	आर्थिक आत्मनिर्णयको अधिकार (Economic Self-determination)	१४४
५.१.३	सामाजिक, साँस्कृतिक आत्मनिर्णयको अधिकार (Socio-Cultural Self-determination)	१४४
५.२	आत्मनिर्णयको अधिकार: संधीय शक्तिको बाँडफाँडको रूपमा (Right to self-determination: As a Power Sharing of Federal)	१४६

भाग-६

अन्तरिम संविधानका अन्तर्वस्तु

(Insights of Interim Constitution)

६.१	परिचय (Introduction)	१५२
६.१.१	प्रस्तावना (Preamble)	१५६
६.१.२	नागरिकता (Citizenship)	१५६
६.१.३	मौलिक हक (Fundamental Rights)	१५७
६.१.४	अन्तरिम व्यवस्थापिका (Interim-legislature)	१५८
६.१.५	संविधानसभा (Constituent Assembly)	१५८
६.१.६	संविधानसभा अदालत (Constituent Assembly Court)	१५९

६.१.७	राज्यको ढाँचा (Structure of the State)	१५५
६.१.८	स्वतन्त्र र सक्षम न्यायपालिका (Independent and Competent Judiciary)	१६०
६.१.९	न्यायाधीश नियुक्ति (Appointment of Judges)	१६१
६.१.१०	न्यायाधीशको पदावधि (Tenure of Judges)	१६३
६.१.११	न्यायाधीशको बर्खास्ती (Removal of Judges)	१६३
६.१.१२	स्वतन्त्र न्यायाधीश र सपथ (Independent Judges and Oath)	१६४
६.१.१३	प्रधानमन्त्री समक्ष वार्षिक प्रतिवेदन (Annual Report to Prime-Minister)	१६५
६.२	अन्तरिम सविधानमा दोस्रो संशोधन, २०६४ (Second Amendments of Interim Constitution)	१६५
६.२.१.	संसद सदस्य नभएको मन्त्री बन्ने (Provision for Appointment of Ministers who is not Member of Parliament)	१६६
६.२.२.	अन्तरिम व्यवस्थापिका संसदको अधिवेशन (Session of Interim Parliament)	१६७
६.२.३.	विश्वासको मत (Vote of Confidence)	१६७
६.२.४.	अविश्वासको प्रस्ताव (Motion of No-confidence)	१६७
६.२.५.	विपक्षी दल (Opposition Party)	१६८
६.२.६.	सविधानसभाको लागि योग्यता (Qualification for Constituent Assembly)	१६८
६.२.७	संसदीय सुनुवाइ (Hearing of Parliament)	१६८
६.३.	नेपालको अन्तरिम सविधानको तेस्रो संशोधन, २०६४ (Third Amendment of Interim Constitution, 2007)	१६९
६.३.१	संघीय गणतन्त्रात्मक राज्य (Federal Republican State)	१७१
६.३.२	राष्ट्रप्रमुख प्रधानमन्त्री (Prime Minister towards President)	१७२
६.३.३	सविधानसभामा ६०१ जना सविधानसभासद (601 Constituent Assembley Member in Constitution Assembly)	१७३
६.३.४	निष्कर्ष (Conclusion)	१७४

भाग-७

गणतन्त्रको कार्यान्वयन : संविधानसभा

(Implementation of Republic : Constituent Assembly)

७.१	गणतन्त्रको कार्यान्वयन: संविधानसभाको पहिलो बैठक (Implementation of Republic: First Meeting of Constituent Assembly)	१७५
७.२	क्रान्ति वा जनआन्दोलन (Revolution or Popular Movement)	१८०
७.३	राजनीतिक निर्णय (Political Decision)	१८०
७.४	जनमत संग्रह (Referendum)	१८१
७.५	निष्कर्ष (Conclusion)	१८२

अनुसूची-१

संख्याको तस्तै:

(१)	अन्तरिम संविधानको तेस्रो संशोधन, २०६४	१८५
(२)	२३ बुँदे सहमती, २०६४	१८८
(३)	अन्तरिम संविधानको दोस्रो संशोधन, २०६४	१९३
(४)	अन्तरिम संविधानको पहिलो संशोधन, २०६३	१९७
(५)	हत्याकार व्यवस्थापन, २०६३	२०१
(६)	विरत शान्ति सम्झौता, २०६३	२२२
(७)	ऐतिहासिक निर्णय, २०६३	२४०
(८)	बुद्धधिराम आचार सहिता, २०६३	२५१
(९)	प्रतिनिधिसभा घोषणा, २०६३	२५५
(१०)	राजाका दुई घोषणा	२५५
(११)	बाइ बुँदे सहमती	२६१
(१२)	संविधानसभा निर्वाचन आचारसहिता २०६४	२६५